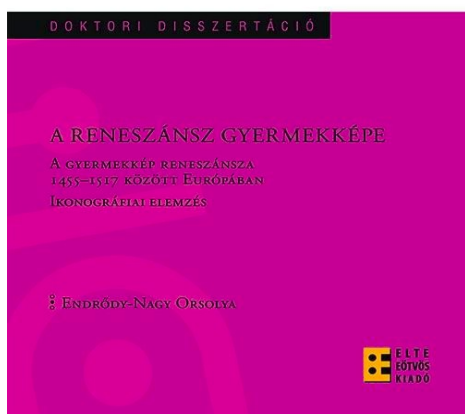

Gyermekek a reneszánszban

Aggné Pirka Veronika*

Endrődy-Nagy Orsolya (2015): A reneszánsz gyermekképe – a gyermekkép reneszánsza 1455–1517 között Európában – ikonográfiai elemzés, Takács Etel Pedagógiai Alapítvány. Budapest.

A reneszánsz gyermekképe – a gyermekkép reneszánsza 1455–1517 között Európában – ikonográfiai elemzés című munka a szerző doktori disszertációjának könyvben megjelent változata. A disszertáció előzményeként a kutatott téma egy részlete már 2013-ban megjelent a *Gyermeknevelés* folyóiratban (Endrődy-Nagy, 2013). A könyvben a szerző problémátörténeti felvetésből kiindulva a vizsgált időszak művelődés- és művészettörténeti jelentőségét is bemutatja. Endrődy-Nagy a téma feldolgozása során figyelt arra, hogy az interdiszciplináris kereteket is megadja a gyermekkor, mint konstrukció értelmezéséhez. A jól tagolt könyvben ezután következnek a szerző külföldi (járt Lyonban, Bolognában) tanulmányi útjai és hazai kutatómunkája során

gyűjtött elsődleges források feldolgozása, a „gyermekkép reneszánszának” bemutatása.

A könyv címe *A reneszánsz gyermekképe – a gyermekkép reneszánsza* találó, már első olvasatra olybá tűnik, hogy egy olyan világ tárul elénk, amely új nézőpontokkal szolgál nekünk, mintegy az újjászületést szimbolizálva. A szerző már a címben megadja nemes egyszerűséggel a kutatási módszerét is: ikonográfiai elemzés. Endrődy-Nagy Orsolya az elsők között volt a hazai neveléstörténeti kutatók körében, aki erre a kutatási módszerre építette fel az egész munkáját. Hiszen mint ő is jelzi „kis számban születtek eddig hazánkban olyan ikonográfiai leírások, melyek a kép neveléstörténeti kutatásban betöltött szerepét korszakokra bontva, tematikusan és adatbázisszerűen tartalmazzák” (Endrődy-Nagy, 2015. 5.). A szerző ezt a hiátust szándékozta pótolni. Kutatási módszerét tekintve több mint ikonográfiai elemzés, hiszen az ikonográfia mellett felhasználja a vizuális szociológia és a vizuális antropológia eszköztárát is. Elemzési módszerét alapvetően három irányzat alapján dolgozza ki. Felhasználja a Panofsky-féle (1984) metódust – preikonográfia, ikonográfia, ikonológia – Mietzner és Pilarczyk (2005); Bouteaud-féle (1989) kódrendszert és Collier (2010) sorozatelemzés jellemzőit, körülbelül 100 forrást felhasználva az elemzéshez. Részletesen mutatja be a szerző az ikonográfiai elemzéshez használt metódusokat a mű ötödik fejezetében.

Kutatásában 1440-től 1520-ig vizsgálja a gyermekkortörténetet. A külföldi gyermekkortörténészek többsége (például, Pollock, Cunningham) a 16. századtól vizsgálta a gyermekkor jellemzőit, míg például Shaha a 12. századtól a 15. század második negyedéig. A szerző olyan időtartamot választ, amelyet eddig még kevésbé kutattak a gyermekkortörténettel foglalkozó kutatók, így új információkkal szolgálva a tudomány számára. Neveléstudományi, művészettörténeti és művészetelméleti megközelítést alkalmaz. Körüljárja az adott korszak jellemzőit kultúrtörténeti, demográfiai, neveléstörténeti és filozófiai szempontból egyaránt, amely egy történeti alapon nyugvó munkának erőssége. Ezekről, és a vizsgált időszak kiválasztásának motívumáról részletesen olvashatunk a mű harmadik és negyedik fejezetében. Az ötödik fejezet részletesen bemutatja a kutatási módszereket, a ható-

* Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Karának adjunktusa. E-mail: pirka.veronika@ppk.elte.hu

dik pedig a korszak jellegzetes gyermekkorhoz kapcsolódó problémaköreit részletezi képelemzésekkel és sorozatelemzésekkel. A feldolgozás során gyermekkép narratívákat mutat be a reneszánsz korából festmények, miniatúrák és ósnyomtatványok alapján, hiszen ezek is az elsődleges forrásai az adott történelmi korszak gyermekreprezentációinak.

A mű elsődleges célja a „reneszánsz gyermekképének árnyalása” (Endrődy-Nagy, 2015. 5.), ahogy maga Endrődy-Nagy Orsolya fogalmaz. A következő, gyermekkort érintő problémakörök jelennek meg a munkában, mint a születés, a csecsemők élete, a betegség és a halál, illetve a játék kategóriájában. Részletesen olvashatunk a fogantatásról és terhességről, szülésről, császármetszésről, szoptatásról, pólyázásról és tisztaságról. Ismerték a korszakban a magzat különféle elhelyezkedési lehetőségeit édesanyja hasában, a várandósság állomásait. Ugyanakkor a szüléskor az újszülöttet megmosták, de az édesanyját nem, aminek következményeként meg is halhatott. A gyermeki élet értékét mutatja be az anyai élet értékével szemben. A szerző szerint viszont a tisztaság inkább lelki értelemben lehetett fontos az adott időszakban az eredendő bűntől való megtisztulás magyarázatával. Endrődy-Nagy különböző „orvosi műszereket” is bemutat, amelyeket a szülés során használtak.

A szerző a források feldolgozása alapján megállapítja, hogy az ábrázolt gyermekek játékosak, csalafinták, izgatottak. A gyermek a világát a felnőtt világgal szorosan összefűzve éli. A szülői hozzáállás a szeretetet, óvást és védelmet hangsúlyozza. A sorozatelemzéseken keresztül mutatja be Endrődy-Nagy azt, hogyan váltotta fel a pólyát a gyermek mozgásának megfelelő ruházat. A „becsomagolás” vagy betekeréses pólyázás a képekről az 1480-as évekre eltűnt. Az elmúláshoz kapcsolódóan a gyermekhalandóságról és a halálhoz való viszonyról megállapítja, hogy a szülők gyermekeik elmúlásához tanácstalanul álltak hozzá, a korszak mentalitásában gyökerező elképzelésekhez ragaszkodva reménykedtek, hogy Isten megmenti gyermekeiket a bajtól.

A mű erősségei közé sorolhatjuk, hogy széles látókörrel áruklódó tudománytörténelmi munka. A neveléstörténelmi kutatásokban egyre gyakrabban alkalmazott képelemzési metódust részletesen bemutatja, mintát adva más kutatóknak is a módszer használatához. A reneszánsz kori gyermekábrázolás azon időszakát mutatja be, amelyről még keveset tudunk. Aki szereti a mikrotörténetet, az anyák, szülők és gyermekek történetét, az részletesen olvashat a fogantatástól kezdve a születésen át az elmúlásig az emberek mindennapjairól, a nevelési elvekről, gyermekképről és gyermekfelfogásról. Endrődy-Nagy a könyv megjelenése óta is a témához kapcsolódó kutatásokat folytat, egy magyar és egy angol nyelvű tanulmány mutatja be az újabb eredményeket (Endrődy-Nagy, 2016; Endrődy-Nagy, 2017).

Szakirodalom

1. Boutaud, J.-J. (1989): *Application des recherches en iconographie publicitaire á la pédagogie de l'expression en I.U.T.* ANRT, Lille 3, France.
2. Collier, M. (2010): Approches to analysis in visual antropology. In: van Leeuwen, T. and Jewitt, C. (eds.): *Handbook of Visual Analysis*. Sage, Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington. 35–61.
3. Cunningham, H. (2005): *Children and Childhood in Western Society Since 1500*. Pearson Education Limited, London.
4. Endrődy-Nagy Orsolya (2013): Középkor és reneszánsz – adalékok egy lehetséges gyermekképi paradigmaváltáshoz. *Gyermeknevelés*, 1. 63–72.
5. Endrődy-Nagy Orsolya (2017): A gyermekkortörténelmi ikonográfia kutatási irányai és lehetőségei. *Gyermeknevelés*, 1. 110–122.
6. Endrődy-Nagy, O. (2016): Paintings and Illuminated Manuscripts as Sources of the History of Childhood: Conceptions of Childhood in the Renaissance. In: Benedek, A. and Veszelszki, Á. (eds.): *In the Beginning*

was the Image: The Omnipresence of Pictures, Time, Truth, Tradition. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main. 91–100.

7. Mietzner, U. & Pilarczyk, U. (2005): Methods of Image Analysis in Research in Educational and Social Sciences, 109–129. In: Mietzner, U., Myers, K. and Peim, N. (eds.): *Visual History, Images of Education*, Peter Lang AG, European Academic Publishers, Bern. 109–129.
8. Pollock, L. (1983): *Forgotten Children: Parent-child relations from 1500 to 1900*. Cambridge University Press, Cambridge.
9. Shahr, S. (2000): *Gyermekek a középkorban*. Osiris, Budapest.